

Itihas Sanshodhan Patrika

901

Shivaji University History Conference, Kolhapur

2015

Shivaji University History Conference, Kolhapur

(Inst. Reg. No. Maharashtra/10576-1995 / No. F-10467-1995, Kolhapur)

Itihas Sanshodhan Patrika 2015

* Editorial Board *

* Editor *

Dr. A. L. Belwatkar

* Executive Editor *

Dr. Avanish Patil

* Co-editor *

Mr. Suresh Shikhare

* Member *

Dr. Shivaji Jadhav

*** Publisher ***

Principal Dr. Ankush L. Belwatkar

President, Shivaji University History Conference, Kolhapur.

*** First Edition 2015.**

© President, Shivaji University History Conference, Kolhapur.

All rights reserved.

*This book or any part thereof may not be
Reproduct in any form without the written
Permission of the Publisher.*

Shivaji University History Conference, Kolhapur.

ISBN : 978-81-909284-5-8

*** Type Setter :** Shravan Typing Center,
Ganesh Patil, SIBER Chowk,
Kolhapur.

*** Printed at :** Omkar Printers,
Panjarpol Industrial Estate,
Kolhapur.

*** Price :** Rs. 300/-

*** Disclaimer :**

The views expressed by the authors in their articles, reviews etc. in this issue are their own. The editor and publisher are not responsible for them. All disputes concerning the proceeding/book shall in the court at Kolhapur, Maharashtra.

*** Peer Review Committee ***

1) Dr. (Smt.) Nanda Parekar (Chairman)

Associate Professor, Dept. of History, Shivaji University, Kolhapur.

2) Dr. A. L. Belwatkar

Principal, Sou. Malti Vasantdada Patil Kanya Mahavidyalaya, Islampur.

3) Dr. T. S. Patil

Principal, Chandrabai Shantappa Shendure Mahavidyalaya, Hupri.

4) Shri J. Y. Bhosale

Kavathe-Mahankal

5) Dr. Avanish Patil

Asst. Professor, Dept. of History, Shivaji University, Kolhapur.

6) Dr. Rajendra More

Principal, Shri Raosaheb Ramrao Patil Mahavidyalaya, Savlaj.

7) Dr. Vikas Kadam

Karmaveer Bhaurao Patil Mahavidyalaya, Pandharpur.

8) Smt. Dr. Sushila Odiyar

Kolhapur.

9) Dr. Niranjana Kulkarni

Annasaheb Dange Mahavidyalaya, Hatkangale.

10) Dr. S. P. Shinde

Chh. Shivaji College, Satara.

11) Dr. Abhay Patil

Sou. Mangaltai Ramchandra Jagtap Mahila Mahavidyalaya, Umbraj.

12) Shri Vasant Dehre

Radhanagari Mahavidyalaya, Radhanagari.

13) Shri Suresh Shikhare

Shri Shahaji Chh. Mahavidyalaya, Kolhapur.

14) Shri R. K. Deshmukh

Yashwantrao Chavan Mahavidyalaya, Pachwad, Satara.

15) Smt. Dr. Manjushri Ghorpade

Vivekanand College, Kolhapur.

16) Shri Manohar Kolvekar

Arts & Commerce College, Nesri, Gadhinglaj.

17) Dr. Shivaji D. Jadhav

Shri Shahaji Chh. Mahavidyalaya, Kolhapur.

शिवाजी विद्यापीठ इतिहास परिषद, कोल्हापूर

* कार्यकारिणी मंडळ *

प्रा. जे. वाय. भोसले	- कार्याध्यक्ष
प्राचार्य डॉ. अंकुश बेलवटकर	- अध्यक्ष
डॉ. सुखदेव शिंदे	- उपाध्यक्ष
प्रा. वसंत ढेरे	- उपाध्यक्ष
प्रा. विकास कदम	- उपाध्यक्ष
डॉ. अवनिश पाटील	- कार्यवाह
प्रा. सुरेश शिखरे	- खजिनदार
डॉ. शिवाजी दत्तात्रय जाधव	- सहकार्यवाह
प्राचार्य डॉ. राजेंद्र मोरे	- सदस्य
प्रा. राजेंद्र देशमुख	- सदस्य
डॉ. अभय पाटील	- सदस्य
प्रा. मनोहर कोळसेकर	- सदस्य
डॉ. सौ. संगिता पाटील	- सदस्य
प्रा. डॉ. माधव प. पाटील	- पदसिद्ध सदस्य
प्राचार्य डॉ. तुकाराम एस. पाटील	- पदसिद्ध सदस्य
डॉ. निरंजन कुलकर्णी	- स्विकृत सदस्य
डॉ. श्रीमती मंजुश्री घोरपडे	- स्विकृत सदस्य
डॉ. सौ. स्वाती सरोदे	- स्विकृत सदस्य

* सल्लागार समिती -

प्रा. डॉ. ए. आर. भोसले
प्राचार्य य. ना. कदम
प्राचार्य डॉ. आय. एच. पठाण
प्राचार्य डॉ. व्ही. एस. पवार
प्राचार्य डॉ. व्ही. एन. नलावडे

शिवाजी विद्यापीठ इतिहास परिषद, कोल्हापूर

* आश्रयदाते सभासद *

- १) मा. श्री. जयवंतराव राजाराम पाटील
कासेगाव, ता. वाळवा, जि. सांगली.
- २) मा. प्राचार्य य. ना. कदम
'इंद्रधनुष्य', विजयनगर कॉलनी,
कदमवाडी रोड, कोल्हापूर.
- ३) मा. श्री. सुरज रोहिदास वाघमारे
आटपाडी, जि. सांगली.
- ४) मा. प्रा. डॉ. मधुकर जगन्नाथ जाधव
'मधुबन', गोळीबार मैदान, फलटण,
जि. सातारा
- ५) मा. प्रा. शिवाजीराव सुभाना शिंदे
राजारामपुरी ५ वी गल्ली, कोल्हापूर
- ६) डॉ. सौ. सुशिला बाळासाहेब ओडेवार
'लक्ष्मी', मगदूम लॉन शेजारी,
गजानन महाराज नगर, कोल्हापूर.
- ७) प्रा. डॉ. अरूण रामराव भोसले
'विधाता' शाहू कॉलनी, कारंडे मळा,
कोल्हापूर
- ८) प्रा. डॉ. सौ. नंदा दशरथ पारेकर
रश्मी अपार्टमेंट, ई वॉर्ड, रूईकर कॉलनी,
कोल्हापूर.
- ९) प्राचार्या डॉ. सौ. भाग्यश्री महादेव जाधव
स. शंकरराव मोहिते पाटील महाविद्यालय,
रहिमतपूर, जि. सातारा.
- १०) प्राचार्य डॉ. विजय नानासाहेब नलावडे
प्लॉट नं. ९, गुरूदत्त कॉलनी, संगमनगर,
सातारा.
- ११) प्रा. विश्वनाथ पांडुरंग पवार
मु.पो. बेलवडे खुर्द, ता. पाटण, जि. सातारा
- १२) प्रा. डॉ. सौ. एम. डी. उदगावगर
नेमगोंडा दादा पाटील नाईट कॉलेज, सांगली.
- १३) प्रा. मेजर रविंद्र शामराव रणखांबे
'राजमुद्रा' २६१/अ/बंगला नं. २, ई वॉर्ड,
ताराबाई पार्क, कोल्हापूर
- १४) प्रा. दिलीपकुमार गणपती मोहिते
वैभव रेसिडेंसी, प्लॉट नं. ३, पावसकर गल्ली,
सोमवार पेठ, कराड, जि. सातारा.
- १५) प्रा. विकास लक्ष्मण कदम
'नयन' प्लॉट नं. २४, व्यंकटेशनगर,
डाक बंगल्यामागे, पंढरपूर, जि. सोलापूर.
- १६) प्रा. जगन्नाथ यशवंत भोसले
कवठेमहांकाळ, जि. सांगली.
- १७) कै. प्रा. इंद्रजीत जगन्नाथ भोसले
कवठेमहांकाळ, जि. सांगली.
- १८) प्रा. डॉ. सौ. कल्पना राजीव मोहिते
'राजकल्प' पोलीस लाईन मागे, इस्लामपूर,
ता. वाळवा, जि. सांगली.
- १९) प्रा. डॉ. राजश्री दिलीप निकम
इस्लामपूर, ता. वाळवा, जि. सांगली.

Editorial...

We are happy to present the proceedings of the 19th session of the Shivaji University History Conference held at Chhatrapati Shivaji College, Satara on 15th and 16th February, 2014. The Shivaji University History Conference was established in June 1993 to provide a platform for the scholars within the jurisdiction of Shivaji University, Kolhapur to present their research. The institution has made seminal contribution in providing an opportunity to the scholars and students from mofussil and remote areas to showcase thier research. Over the years the proceedings of the annual sessions of the Conference have highlighted the local and regional history of the region.

The number of members attending and presenting thier research papers in the annual sessions of the Shivaji University History Conference has been steadily increasing over the years. The challenge before the members is now to increase the quality of their research papers presented at the annual sessions. The executive committee feels that there is a urgent need at present to increase the 'quality conciousness' of the research scholars. As a step in this direction has been taken by the executive committee of the conference by establishing a Peer Review Committee to select the papers to be published in the proceedings of the annual sessions. This year 38 research papers have been selected by the Peer Review Committee to be published. Most of these papers have been written by young scholars and deal with the local history of the region. The conference has instituted about 06 prizes for outstanding research to encourage scholars to enhance the quality of their papers. The executive committee has also planned to undertake workshops on research methodology in colleges for the benifit of young and aspiring historians.

We are thankful to Dr. Nanda Parekar, Dr. Bharat Bhushan Mali, Mr. Suresh Shikhare and Dr. Shivaji Jadhav for helping in proof reading of the papers. We are also grateful to Ganesh Patil of Shravan Typing Center and Mr. Divakar of Omkar Offset for their efforts to bring out the proceedings in time.

We are grateful to Prof. Dr. Arun Bhosale and Prin. Y. N. Kadam for giving me the much required guidance and advice.

We would like to thank the authorities of Indian Council of Historical Research (ICHR) and Shivaji University for their grants to organise the 19th annual session at Chh. Shivaji College, Satara.

Dr. Avanish Patil

Prin. Dr. A. L. Belwatkar

* अनुक्रमणिका *

- १) महाराष्ट्रातील सातवाहनकालीन कृष्णेच्या खोऱ्याचे नागरीकरण १
- डॉ. निरंजन कुलकर्णी
- २) Origin of the Paper and its' Technology ८
- Mr. Govardhan K. Dikonda
- ३) आगाशिव बौद्ध लेणी ११
- डॉ. अभय पाटील
- ४) वाईतील मंदिर, मूर्ती व प्रासाद वास्तुशैली १६
- डॉ. एस. पी. शिंदे
- ५) शिलाहार राजवटीतील मिरज शहर २०
- डॉ. सुवर्णा प्रकाश पाटील
- ६) साताऱ्याच्या व्युत्पत्तीचा इतिहास २४
- डॉ. वरेकर निवासराव अधिकराव
- ७) शिवकालीन दुर्ग मालिकेतील दुर्लक्षित गड - वर्धनगड २७
- प्रा. कुंभार रामचंद्र वसंत
- ८) विरूबाई : छत्रपती शाहू महाराजांची धर्मपत्नी? ३२
- डॉ. ज्योती व्हटकर - खरात
- ९) पोर्तुगीज मराठा सामरिक संबंध (१७००-१७१०) ३७
- प्रा. सुरेश वसंत शिखरे
- १०) करवीर छत्रपती - निपाणीकर संबंध ५१
- प्रा. सौ. वंदना रामचंद्र लोंढे
- ११) माधवराव पेशव्यांचे तोफखाना विषयक धोरण ५४
- प्रा. सातपुते राजेंद्र भिमाजी
- १२) इ.स. १७४० ते इ.स. १८०२ या काळात मराठ्यांच्या राज्यात
दिली गेलेली वतने व त्यांची कारणे ५९
- भोसले शुभांगी भैरवनाथ
- १३) वाड डायरीतील पत्रातून दिसणारे मराठेकालीन स्त्री-जीवन ६७
- भुयेकर पुनम रमेश

- १४) मराठा इतिहासातील सदाशिव भाऊंचे तोतया प्रकरण ७९
- डॉ. तानाजी हावलदार
- १५) १८ व्या व १९ व्या शतकामध्ये युरोपीयन पर्यटनाला मिळालेली चालना ८३
- डॉ. शिवाजी दत्तात्रय जाधव
- १६) सातारा नगरपरिषदेचे शैक्षणिक योगदान ८७
- प्रा. संजीव सुखलाल बोडखे
- १७) वाई नगरपरिषदेचे शहराच्या विकासातील योगदान ९१
- प्रा. अनिल शिवाजी टिके
- १८) वाईच्या सांस्कृतिक विकासातील रास्ते घराण्याचे योगदान ९६
- डॉ. दत्तात्रय ज्ञानदेव कोरडे
- १९) सातारा : एक ऐतिहासिक दृष्टिक्षेप १००
- प्रा. ओवाळे दत्तात्रय जयसिंग
- २०) जयसिंगपूर वसाहतवाढीसाठी करवीर संस्थानच्या छत्रपतींचे योगदान १०३
- सौ. विद्या करडे
- २१) **Educational work of Chandram Chavan Guruji..... १०७**
- Dr. Dhanaji Baburao Masal
- २२) नागपूरचे असहकार चळवळीतील योगदान ११२
- प्रा. उमेश ग. जांभोरे
- २३) पनवेल तालुक्यातील जंगल सत्याग्रह ११९
- प्रा. भानुदास धोंडिबा शिंदे
- २४) ल. ग. कुलकर्णी उर्फ धन्वंतरी कासेगावकर वैद्य यांचे
१९४२ च्या स्वातंत्र्य लढ्यातील कार्य १२५
- प्रा. अजितकुमार दादासो जाधव
- २५) कॉम्रेड बाबूजी पाटणकर : विस्मृतीत गेलेल्या एका क्रांतीकारकाची
शौर्यगाथा १३१
- प्रा. रामचंद्र गु. घुले व प्राचार्य डॉ. अ. ल. बेलवटकर
- २६) भारतीय स्वातंत्र्य चळवळीतील क्रांतिवीरांगना लीलाताई पाटील १४४
- डॉ. मधुकर विठोबा जाधव
- २७) प्रतिसरकार चळवळीच्या आधारवड : भगिरथी गुरव १४८
- डॉ. सौ. संगिता संपत पाटील

- २८) The Role of Shri.Achyutrao Patwardhan in Satara
Prati-Sarkar (Parallel Government) Movement १५२
- Dr. Olekar Pramodkumar Ankush
- २९) Was there Linguistic Regionalism? १५७
- Dr. B. S. Mali
- ३०) संयुक्त महाराष्ट्राच्या चळवळीतील श्री. शंकरराव मोरे यांचे योगदान १६१
- प्रा. ढेरे वसंत ज्ञानदेव व प्रा. गाढवे किशोर गुलाब
- ३१) सीमा भागातील प्रस्तावित धरण प्रकल्प व तत्कालीन समस्या १६७
- प्रा. कोळसेकर मनोहर सुबराव
- ३२) कोयना धरणग्रस्त विस्थापितांच्या लढ्याची फलश्रुती १७१
- प्रा. कृष्णा पाटील
- ३३) शे.का.प. चा निष्ठावंत लोकनेता : माणिकराव पंढरीनाथ बाबर १७७
- डॉ. एस. एन. गायकवाड
- ३४) शेतकरी कामगार पक्षाचे नेतृत्व : भाई भगवानराव सूर्यवंशी १८०
- प्रा. विकास सुदाम येलमार
- ३५) शेतकरी कामगार पक्षाची शेतीमालाच्या किफायतशीर
भावा बाबतची भूमिका १८५
- प्रा. भास्करराव रामराव कदम
- ३६) माळशिरस तालुक्यातील सहकारी चळवळ १८९
- श्री. महेश तानाजी घाडगे
- ३७) बेलदार भटक्या जमातीचे धार्मिक जीवन १९५
- प्रा. डॉ. बी. पी. चव्हाण
- ३८) अंधश्रद्धा निर्मुलनाचे अग्रदूत डॉ. नरेंद्र दाभोळकर २००
- कु. वैशाली वसंत पाटील व कु. उज्ज्वला भैरू सपकाळ